

УДК 336.722.117

ОБМЕЖЕННЯ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ

Юлія Сергіївна СЕРПЕНІНОВА

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

E-mail: serpeninova@mail.ru

Анотація. У статті досліджуються загальні підходи до впровадження обмежень системи гарантування вкладів, надається їх аналіз і обґрунтування. Також здійснено аналіз обмежень національної системи гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до чинного законодавства.

Аннотация. В статье рассматриваются общие подходы к использованию ограниченной системы гарантирования вкладов, приводятся их анализ и обоснование. Также проведен анализ ограниченной национальной системы гарантирования вкладов физических лиц в соответствии с действующим законодательством.

Ключові слова: система гарантування вкладів, захист вкладів, гарантована сума відшкодування.

Ключевые слова: система гарантирования вкладов, защита депозитов, гарантированная сумма возмещения.

Постановка проблеми. Події, що сталися під час фінансової кризи 2008-2009 років свідчать про надзвичайну важливість впровадження ефективних механізмів захисту депозитів населення, які складають вагомую частину банківських ресурсів. Система гарантування вкладів не спроможна самостійно подолати наслідки системної кризи, або банкрутство системних банків. В такій ситуації стабілізація може бути забезпечена лише при ефективній співпраці всіх учасників фінансової безпеки країни, а також залучення державних коштів. Але адекватна, дієва, ефективна система гарантування вкладів є одним з вирішальних чинників підтримки стабільності банківської системи. При цьому ефективність функціонування системи гарантування вкладів передбачає наявність певних обмежень, що повинні бути формалізовані законодавчо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ключових аспектів захисту вкладів населення знайшли своє відображення у працях багатьох науковців: С. В. Волосович, Т. С. Смовженко, І. Серветник, С. М. Козьменко, І. О. Школьник, Т. Г. Савченко та ін. Але у зв'язку з проведенням реформи вітчизняної системи гарантування вкладів та прийняттям змін до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» потребують подальшого розвитку окремі питання щодо функціонування системи гарантування вкладів, в тому числі у напрямку аналізу існуючих обмежень у сфері захисту вкладів.

Метою статті є систематизація існуючих підходів до впровадження обмежень системи гарантування вкладів, а також аналіз обмежень вітчизняної системи гарантування вкладів.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Обов'язковою умовою дієвого та ефективного функціонування системи гарантування вкладів є наявність певних обмежень. До таких обмежень належать: встановлення граничної суми відшкодування; визначення кола вкладників, які можуть отримати відшкодування; визначення окремих категорій вкладів, що потрапляють під захист та ін.

Більшість країн законодавчо впроваджує лише захист дрібних вкладів населення. Пріоритетне відшкодування малих вкладів пов'язане з низкою чинників, що наведені на рис. 1.

Функціонування системи гарантування вкладів передбачає наявність значних фінансових ресурсів для забезпечення її потреб. Основними джерелами фінансування системи гарантування вкладів є внески банків – учасників (адже вони безпосередньо отримують вигоди від збільшення обсягів вкладів) та кошти держави (адже держава повинна захищати законні права і інтереси громадян). Таким чином, впровадження захисту лише дрібних вкладників зменшить фінансове навантаження на банки та в ряді випадків на державний бюджет.

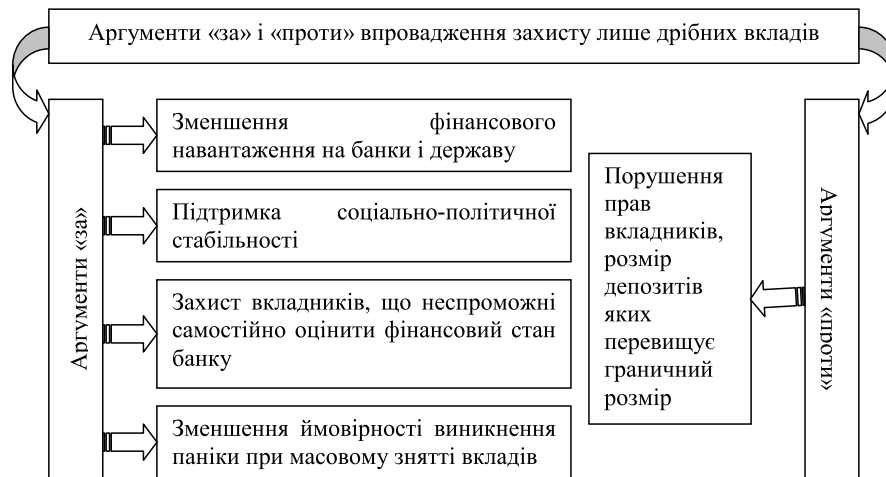

Рис. 1. Аргументи «за» і «проти» впровадження захисту лише дрібних вкладів

Підтримка соціально-політичної стабільності має велике значення для забезпечення високої питомої ваги заощаджень населення в банках, адже переважна кількість депозитів припадає на дрібних вкладників.

Дрібні вкладники, значна частка яких належить до соціально незахищених верств населення, неспроможні самостійно правильно оцінити стан справ на ринку банківських вкладів і фінансову стійкість банків, а отже, прийняти економічно виважені рішення [1].

Саме численність дрібних вкладників створює особливо критичні обставини банківських криз і спричинює паніку при масовому вилученні вкладів. Дефект ринку значно впливає на поведінку дрібних вкладників, тому що вони, не володіючи повною інформацією, не можуть діяти раціонально [2, с. 119].

Поряд із значною кількістю аргументів за впровадження лімітованого розміру гарантування вкладів єдиним аргументом проти виступає порушення інтересів вкладників, депозити яких перевищують встановлені граничні розміри.

Також існують обмеження категорій депозитів, які не потрапляють під захист. Кожна країна індивідуально законодавчо встановлює перелік таких категорій депозитів, але в основному під

захист не потрапляють наступні вклади [3]:

- вклади інших банків та фінансових організацій;
- вклади органів центральної, регіональної та місцевої влади;
- корпоративні вклади;
- вклади власників, менеджерів, акціонерів, аудиторів банку-банкруту (та їх близьких родичів);
- вклади компаній, що належать до тих самих груп компаній, що і банк-банкрут;
- будь-які вклади у вигляді боргових цінних паперів, що випущені банком-банкрутом, або складають частину «власних коштів банку»;
- та частина вкладів, яка захищена заставою або може бути списана шляхом взаємних розрахунків вимог з банком.

Разом з тим можуть бути передбачені й інші обмеження системи гарантування вкладів: особливі умови відшкодування депозитів в іноземній валюті; встановлення франшизи (мінімальної суми вкладу, що не відшкодовується); не відшкодування певних видів вкладів (наприклад, на пред'явника) та ін.

Вітчизняна система гарантування вкладів також має певні обмеження, що встановлені законодавчо [4] (рис. 2).

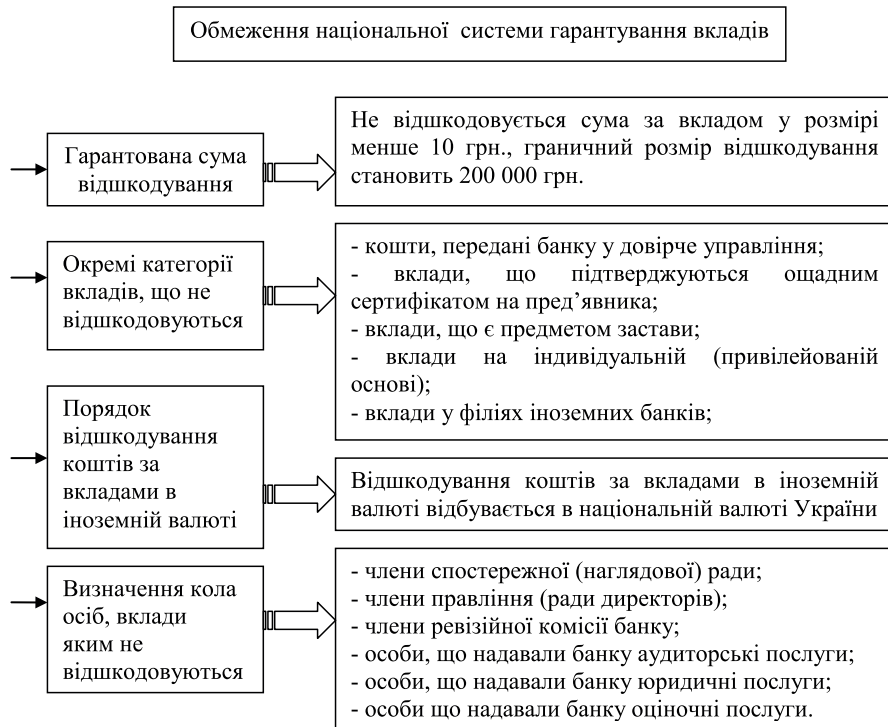

Рис. 2. Обмеження національної системи гарантування вкладів

Так, граничний розмір відшкодування за вкладом (включаючи суму нарахованих відсо-

тків) на сьогодні становить 200 тис. грн (рис. 2), що охоплює понад 99 % вкладників.

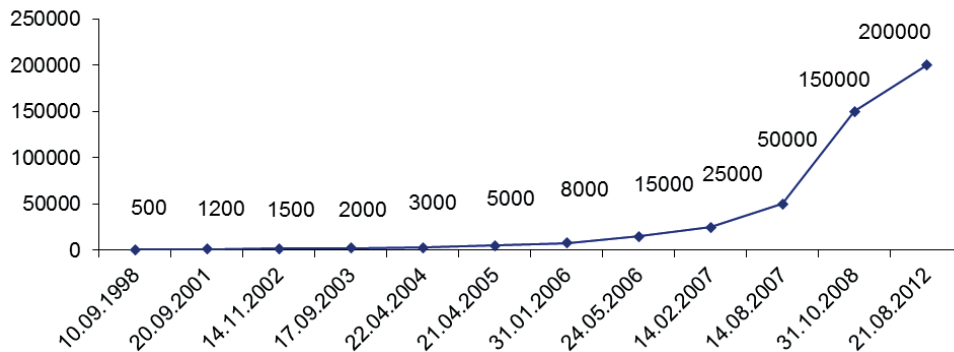

Рис. 3. Динаміка зростання граничного розміру гарантованої суми відшкодування за вкладом

Відшкодування вкладів в іноземній валюті здійснюється в національній валюті з урахуванням встановленого граничного розміру відшкодування. Також чинним законодавством встановлено перелік вкладів та коло осіб які не потрапляють під гарантування відшкодування.

Варто зауважити, що стосовно обмеження кола осіб, вклади яким не відшкодовуються, то тут законодавчо визначені певні особливості. Так, членам керівних органів управління банку відшкодування вкладів не здійснюється, якщо з

дати їх звільнення з посади до дати прийняття Національним банком рішення про віднесення даного банку до категорії неплатоспроможних не пройшло одного року (п. 4 ч. 4 ст. 26 Закону). Аналогічний строк встановлено для осіб, що надавали банку послуги (аудиторські, юридичні, оціночні). Для таких осіб Законом визначено ще одну особливість: якщо ці послуги мали безпосередній вплив на виникнення ознак неплатоспроможності банку (п. 5 ч. 4 ст. 26 Закону).

Висновки. Проведений аналіз існуючих підходів до обмежень у галузі захисту вкладів населення та обмежень вітчизняної системи гарантування вкладів свідчить, що українська система гарантування вкладів в цілому відповідає існуючим тенденціям. Так, в Україні встановлена гра-

нична сума відшкодування за вкладами, визначено перелік вкладів та вкладників, яким не здійснюється відшкодування, а також визначено порядок відшкодування вкладів в іноземній валюті.

Список використаних джерел

1. Алексеенко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : Монографія / М. Д. Алексеенко. – К. : КНЕУ, 2002. – 276 с.

2. Операції комерційних банків : навч. посіб. – Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. – Суми : Університетська книга, 2007. – 523 с.

3. Макдональд Р. Страхование депозитов [Электронный ресурс] / Р. Макдональд. – Режим доступа : http://www.bankofengland.co.uk/education/Documents/ccbs/handbooks/pdf/ccbshb09_ru.pdf.

4. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. – Режим доступу : <http://www.fg.org.ua/legislation/>.

5. основополагающие принципы для эффективных систем гарантирования депозитов [Электронный ресурс] Базельский комитет по банковскому надзору. Международная ассоциация страховщиков депозитов. Июнь 2009 г. – Режим доступа : http://www.iadi.org/docs/Russian_IADI_BCBS_Core_Principles.pdf.